

LGBTI I POLITIKA

Zagovaračko pismo

Uvod

LGBTI u politici generalno je potcenjena tema, posebno na Kosovu. Tema koja se gotovo i ne spominje u programima političara generalno, a posebno kada je reč o regulaciji, promovisanju i zagovaranju prava građana bez diskriminacije na osnovu zakona. Međutim, nedavna rasprava o istopolnim brakovima podstakla je političare i javne zvaničnike da besramno napadaju lezbijke, homoseksualce, biseksualce, transrodne i interseksualne osobe (LGBTI) radi političke koristi, podstičući predrasude i mržnju. Na taj način, javni zvaničnici – ponekad na najvišem nivou – ne ispunjavaju svoju dužnost promovisanja jednakog dostojanstva i ljudskih prava za sve.

Veliki napredak postignut je na Kosovu u samo jednoj deceniji. Doneseni su zakoni o zaštiti LGBTI osoba od diskriminacije; govora mržnje i zločina iz mržnje; preduzeti su obećavajući koraci vlade kako bi se pružila zaštita istopolnim odnosima; a pravo na zakonito priznavanje polova snažno su istakli sudovi i uskoro će se to pitanje rešavati odgovarajućim zakonskim odredbama. Generalno, stavovi javnosti prema LGBTI osobama znatno su se poboljšali i povećala se vidljivost LGBTI osoba.

Međutim, napredak u proteklim godinama zajedno sa postojanom homo/transfobijom u našem društvu sada je pružio plodno tlo za eksploataciju od strane oportunističkih i antihumanih političkih pokreta. Stoga se taj trend političke manipulacije homo/transfobijom na Kosovu mora rešiti bez daljeg odgađanja.

Ignorisanje LGBTI osoba radi političke koristi

Kada političari učestvuju u raspravama o pravima LGBTI osoba, posebno usred neke izborne kampanje, to je obično praćeno neugodnostima i nevoljama. Postoji očigledan strah da bi govor o LGBTI pravima ili osobama doveo do toga da se oni smatraju *jednim od njih* i da na tako izgube izbornu podršku. Na nedavnim lokalnim izborima kandidati su se suzdržali od korišćenja govora mržnje protiv LGBTI osoba tokom izbornih kampanja. Međutim, potrebe LGBTI birača bile su potpuno zanemarene od strane većinskih političkih stranaka i njihovih predizbornih programa. Njihovi programi bili su vrlo usmereni na infrastrukturu i urbanizam, a manje na pitanja socijalne zaštite i/ili socijalne pravde i ljudskih prava. Generalno, ranjive i marginalizovane grupe, uključujući LGBTI osobe, nisu dobile željenu pažnju. Tablica u nastavku prikazuje uključivanje LGBTI pitanja od strane kandidata za Opštinu Priština. Tablica je prikaz sadržaja njihovih izbornih programa i govora tokom izbornih kampanja za lokalne izbore 2021. godine.

Indikatori	Kandidati				
	<u>Arben Vitia</u> <u>Levizja</u> <u>Vetevendosje</u>	<u>Avni Çakmaku</u> <u>Fjala</u>	<u>Perparim Rama</u> <u>Lidhja</u> <u>Demokratike e</u> <u>Kosoves</u>	<u>Uran Ismajli</u> <u>Partia</u> <u>Demokratike e</u> <u>Kosoves</u>	<u>Daut Haradinaj</u> <u>Aleanca per</u> <u>Ardhmerine</u> <u>e Kosoves</u>
Spominjanje LGBTI pitanja ili osoba u javnom obraćanju/govorima	Nije bilo javnih izjava vezanih za LGBTI pitanja.	Nekoliko slučajeva namernog podsticanja govora mržnje protiv LGBTI zajednice. ¹	Javna podrška LGBTI pitanjima. ²	Nije bilo javnih izjava vezanih za LGBTI pitanja.	Nije bilo javnih izjava vezanih za LGBTI pitanja.
Politički programi uključivali su prava LGBTI osoba i/ili adresirana pitanja	Nije bilo uključivanja LGBTI pitanja u izborni program. ³	Nije bilo uključivanja LGBTI pitanja u izborni program.	Podrška osnivanju skloništa i podrška LGBTI osobama generalno.	Nije bilo uključivanja LGBTI pitanja u izborni program. ⁴	Odeljak o LGBTI+, koji ukazuje na jasnu podršku LGBTI i poštovanje LGBTI simbola, IDAHOT, itd. ⁵

Suprotno od Prištine, LGBTI život na Kosovu je "vrlo anderground". Priština već ima jedan gej klub, a gej parade i marševi organizuju se svake godine. Lokalne nevladine organizacije koje rade sa LGBTI zajednicom imaju sedišta u Prištini, a LGBTI osobe iz različitih gradova kreću se da žive u Prištini. Stoga je za očekivati da će kandidati za gradonačelnika Prištine, koji se kandiduju na lokalnim izborima 2021. godine, sve to uzeti u obzir i ponuditi inkluzivnije izborne programe. Međutim, kao što se može videti iz tablice 1, samo 2 od 3 kandidata su imali ove razmatranja.

Nažalost, na nacionalnim izborima u februaru 2021. godine, političke stranke su još više zanemarile LGBTI pitanja. Stoga je taj nemar, ponajviše zbog straha od gubitka popularnosti među njihovim pristalicama, pružio plodno tlo za eksploataciju od strane oportunističkih i antihumanih političkih pokreta. Stoga se taj trend političkog nemara prema LGBTI pitanjima na Kosovu mora rešavati bez daljnjeg odgađanja, a političke stranke trebaju preduzeti strukturnu reformu i ponuditi inkluzivnije programe.

1. Insajderi, Avni Çakmaku: Nëse femija im do t'i takonte komunitetit LGBTI – Do ta lëçisja, available at: <https://insajderi.com/avni-cakmaku-nese-femija-im-do-ti-takonte-komunitetit-lgbti-do-ta-lecisja/>.

2. Facebook post aktivnosti izborne kampanje 2021. Perparim Rama se sastaje sa predstavnicima CSGD-a, dostupno na: <https://www.facebook.com/perparimrama2021/posts/172773578333972>.

3. Izborni program Arbera Vitie, Lokalni izbori 2021., dostupan na: <https://www.vetevendosje.org/wp-content/uploads/2018/12/Prog-AV144-2021-FINAL.pdf>.

4. Izborni program Urana Ismailita, Lokalni izbori 2021., dostupan na: https://media1-prd-eu1.onlinenfiles.info/4f68c284/a0a080f4/018b6a49/411ae1bf/media/document/1430/ui-programi_30a02fec.pdf?fbclid=IwAR1figpAX7_SiDYg397-zPU6cl4i5RWP7RNT2x5PSI28tPmr9IV2wOLISU

5. Izborni program Dauta Haradinaja, Lokalni izbori 2021., dostupan na: <https://www.facebook.com/1558607637525692/posts/4250596558326773/?d=n>.

Stigmatizacija LGBTI osoba radi političke koristi

Rasprave o istopolnim brakovima koje su nedavno održane u Skupštini Kosova predstavljaju zabrinjavajući porast netolerancije prema LGBTI osoba na Kosovu. Očito je da neki političari instrumentalizuju postojeće društvene predrasude i verbalno napadaju LGBTI osobe kako bi postigli političke ciljeve za vlastitu korist. Osuđivanje LGBTI manjina postala je taktika koju primenjuju ultrakonzervativni, nacionalistički i "verski" političari koji se predstavljaju kao branioci takozvanih "tradicionalnih vrednosti" kako bi ojačali svoju bazu i imali koristi. Osim mobilizacije određenih kategorija birača, eksploatacija društvene homo/transfobije može biti prikladan način da se skrene pažnja javnosti sa hitnijih društvenih pitanja i rastućih nejednakosti kao i aktuelnih širih napada na ljudska prava i demokratiju.

Odredba koja je podstakla neizmernu raspravu među članovima Skupštine Kosova je član 1138, stav 2, Nacrta Građanskog zakonika, u kojem se navodi da su "*Dozvoljene su registrovane građanske zajednice između osoba istog pola*". *Uslovi i postupci uređuju se posebnim zakonom*". Homofobija je pobedila u Skupštini Kosovo. Labinote Demi-Murtezi, predstavnica vladajuće stranke, rekla je da "je za nju prihvatljiv samo brak osoba suprotnog spola. Svaka povezanost izvan ove kombinacije smatra se izopačenošću i moralnom degeneracijom". Drugi su tvrdili da će ova jedinstvena zakonska odredba, ako bude donesena, uništiti njihove porodice. Bilo je i onih koji su se predstavljali kao branioci kulture i "tradicionalnih vrednosti".

Netolerancija i predrasude očito su pomutile jasno razumevanje problema. Prvo, gore navedena odredba Nacrta Građanskog zakonika upućuje na **registrovane građanske zajednice, a ne na brak**. Osim toga, ukazuje da će se registrovane građanske zajednice dalje regulisati posebnim zakonom. Drugo, kako su istakle organizacije civilnog društva na lokalnom i međunarodnom nivou, kao i drugi akteri, predložena odredba ne nudi mehanizam putem kojeg istopolni parovi mogu u potpunosti uživati svoje pravo na porodični i privatni život. Nadalje, predložena odredba smatra se nezakonitim uplitanjem u prava garantovana Ustavom Kosova i drugim međunarodnim standardima koji se primenjuju na Kosovu.

Očito je kako je na članove Skupštine Kosova uticala javna izjava verskih zajednica na Kosovu koja poziva zakonodavce da ne legalizuju istopolne brakove. Pravne, činjenične i logične dezinformacije sadržane u izjavama verskih zajednica, bile su prisutne u diskursu nekih članova Skupštine. Očito je da njih vodi mišljenje mase, a ne vrednosti Ustava Kosova. U savremenom društvu o individualnim pravima i slobodama nema pregovora, a štite ih i promovišu grupe interesa i branioci ljudskih prava, društvo ih poštuje i garantuje Ustavom i pravnim okvirom te države. Stoga zakonodavci trebaju stati na stranu modernih društava i upravo zbog tog usklađivanja naša država je navela veliki broj temeljnih prava i sloboda svojih građana. Pravo na brak i osnivanje porodice zagantovano je pravo svakog građanina Kosova i treba biti obezbeđeno svim građanima bez diskriminacije.

To je zato što je Kosovo sekularna, demokratska, liberalna država koja se usredsređuje na građane, a ne na društvenu grupu, što je vrlo jasno zapisano u preambuli: "*Založeni za uspostavljanje države slobodnih građana, koja će garantovati prava, slobode i jednakost svih građana pred zakonom*".

6 Zajednička izjava Kosovske verske zajednice, 23. februara 2022., dostupna na: <https://www.facebook.com/birk2015/posts/4886865344683463>.

7 Član 37, Ustav Republike Kosovo, <https://kryeministri.rks-gov.net/wp-content/uploads/2018/03/Kushtetuta.e.Republikes.se..Kosoves-2.pdf>.

8 Član 24, Ibid

Rasprava o tome hoće li se regulisati istopolni brak je rasprava koja traje već decenijama. Sukobi se obično odvijaju između konzervativaca i liberala, sa idejom da konzervativci štite društvo od "uništenja", "nestanka" itd. Taj nerazuman strah lako je prepoznati kao homofobiju i to je opasno za razvoj društava u kojima je pojedinac u centru jer može dovesti do sukoba, omalovažavanja pa čak i fizičkog nasilja. Takođe valja napomenuti da je u svim demokracijama u kojima je ova rasprava pokrenuta, ona na kraju rezultirala regulacijom tog braka unutar zakonodavstva te države.

Štetan uticaj na LGBTI osobe

Ciljanje LGBTI osoba u političke svrhe skupa je strategija koja šteti životima i dobrobiti pogođenih osoba i narušava socijalnu koheziju generalno. Kada javni zvaničnici i izabrani političari koriste netolerantnu retoriku, to pokazuje drugima da i oni mogu nekažnjeno učestvovati u zločinima bez kazne. Rasprava o istopolnim brakovima u Skupštini Kosovo izazvala je uznemiravanje LGBTI osoba i aktivista na društvenim mrežama. To može doprineti porastu svakodnevnih činova nasilja.

Toksična retorika usmerena na LGBTI osobe također ometa njihovu sposobnost da u potpunosti učestvuju u svim aspektima života, uključujući politički i javni život, kao i da imaju puni pristup obrazovanju, zdravstvenoj zaštiti i zapošljavanju. To može dovesti do toga da se mnoge LGBTI osobe izbegavaju od strane pripadnika vlastitih zajednica ili da nastoje potpuno napustiti zemlju. Ova neprijateljska atmosfera može vratiti LGBTI osobe u tami, sa jasnim napadom na njihovo ljudsko dostojanstvo i pravo na život u slobodi i sigurnosti. Klima mržnje koju promovišu javni zvaničnici takođe može imati velik uticaj na mentalno zdravlje LGBTI osoba.

Kosovo je usvojilo i unapredilo pravni okvir kojim se LGBTI osobe štite od govora mržnje i diskriminacije. Evropski sud za ljudska prava jasno je rekao da govor mržnje protiv LGBTI osoba nije zaštićen slobodom izražavanja, kao ni slobodom verovanja. S druge strane, članovi Skupštine Kosovo ponosno izražavaju stajališta protiv LGBTI osoba. Njihove političke stranke i javni zastupnici nisu se ogradili od njih. To je jasno znak ukidanja postojećih LGBTI prava ili pozitivnih politika – na primer, to može ometati pozitivnim koracima preduzetim u pogledu zakonskog priznavanja polova.

Zalaganje za ljudska prava manjinskih grupa možda neće uvek biti popularno kod izbornog tela. Ali nama trebaju političari koji se ne boje voditi primerom.

Preporuke - ka političkoj volji za uključivanjem

Ovaj trend političke manipulacije homo/transfobijom na Kosovu mora se rešiti bez daljnjeg odgađanja. Potrebno je razmotriti sledeće preporuke:

- Političke stranke i političari ne bi trebali ignorisati postojanje LGBTI zajednice i njihova temeljna pitanja. Oni se trebaju baviti LGBTI pitanjima kroz dobro promišljene programe i programe temeljene na potrebama.
- U skladu sa Opštom političkom preporukom Evropske komisije protiv rasizma i netolerancije za suzbijanje govora mržnje, pozivamo političke stranke, Skupštinu Kosovo i Vladu Kosova da preduzmu mere kako bi se osiguralo da se političari suzdrže od pogrdnih komentara o LGBTI osobama.
- Političke stranke i skupštine trebale bi usvojiti etičke kodekse kojima se zabranjuje i kažnjava homofobni i transfobni govor mržnje.
- Predstavnici javnosti trebaju sistematski osuđivati homofobni i transfobni govor. Ne sme biti nekažnjavanja za posebno ozbiljne slučajeve podsticanja mržnje i nasilja od strane političara.
- Osim suzdržavanja od širenja mržnje, politički lideri trebali bi preduzeti pozitivne korake kako bi podstakli kulturu jednakog postupanja i jednakosti. Kao što je istaknuto u Preporuci Saveta ministara državama članicama o merama za borbu protiv diskriminacije na osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta, "javne zvaničnike i druge državne predstavnike treba podsticati na promovisanje tolerancije i poštovanja ljudskih prava LGBTI osoba".

Kosovo se nalazi na raskršću zaštite i inkluzije LGBTI osoba. Zalaganjem za LGBTI osobe branimo jednako ljudsko dostojanstvo svih, štitimo dobrobit naših društava i snagu našeg dragocenog sistema ljudskih prava. Ciljanje, osuđivanje ili ignorisanje jedne grupe može na kraju negativno uticati na sve nas.

⁹ Evropska komisija protiv rasizma i netolerancije, "Opšta preporuka politike br. 15 o suzbijanju govora mržnje", 8 decembra 2016., dostupna na: <https://www.coe.int/en/web/european-commission-against-racism-and-intolerance/recommendation-no-15>

¹⁰ Savet Evrope, Savet ministara, "Preporuka CM/Rec(2010)5 Saveta ministara državama članicama o merama za borbu protiv diskriminacije na osnovu seksualne orijentacije ili rodnog identiteta, 31 marta 2010., dostupna na: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805cf40a.

Embassy of Sweden
Pristina

